

Розділ VI ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЮРИДИЧНОЇ ОСВІТИ В НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

УДК 378.14:796.011.3

Зубченко Людмила Вікторівна,
кандидат педагогічних наук
(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ГУМАНІСТИЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ

У статті розкрито основні гуманістичні засади фізичного виховання у сфері вищої освіти. Відзначено, що гуманістична педагогіка у вищому навчальному закладі – це система наукових теорій, що розглядає студента як активного, свідомого, рівноправного учасника педагогічного процесу, який розвивається відповідно до його потенційних здібностей; стверджує універсальну значимість кожного студента. Ідея гуманізму передбачає формування людяності через прояв таких цінностей, як любов, турбота, мужність, доброта, милосердя, толерантність. Визначено, що важливим пріоритетом гуманістичної ідеї фізичного виховання є становлення саморозвитку особистості, яке повинно здійснюватися на основі повноцінного фізичного виховання і засвоєння особистістю гуманістичних цінностей, що мотивують фізичне самовдосконалення.

Ключові слова: гуманізм, гуманізація, фізичне виховання, особистість, студенти.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Гуманізація вищої освіти актуальна в перехідні періоди розвитку країни, коли зруйновані базові загальнолюдські цінності, але ще не створені нові. Процеси дегуманізації спостерігалися в суспільстві та прогресували ще у минулому столітті, але їх подальший розвиток простежується і тепер. Щоб не допустити цього, треба протистояти причинам, які зумовлюють ці процеси. Вони знаходяться як у зовнішніх стосовно людини факторах, так і в самій людині, у її світогляді та способі життя. Тому одним із важливих напрямків протидії процесам дегуманізації є культивування гуманізму підростаючого покоління та студентської молоді через освіту [5, с. 170].

У цьому контексті актуальною проблемою педагогічної науки стає пошук нових моделей організації навчально-виховного процесу у вищій школі, спрямованих на гуманізацію навчання та активізацію навчально-пізнавальної діяльності, що забезпечить інтенсивне оволодіння комплексом знань, умінь і навичок та сприятиме гармонійному розвитку особистості студентів.

Відповідно до гуманістичного підходу до навчання, виховання слід розглядати не як вплив на особистість із метою формування потрібних викладачу, навчальному закладу або суспільству якостей, а як створення умов для саморозвитку в процесі навчання, особливо у

вищій школі, а також реалізації природних сил та максимально можливої самоактуалізації студентської молоді [1, с. 136].

Згідно із Законом України «Про фізичну культуру і спорт», державна політика нашої країни у сфері фізичної культури і спорту ґрунтується на засадах визнання фізичної культури і спорту як важливого чинника всебічного розвитку особистості та формування здорового способу життя, досягнення фізичної й духовної досконалості людини, формування патріотичних почуттів у громадян та позитивного міжнародного іміджу держави; забезпечення гуманістичної спрямованості та пріоритету загальнолюдських цінностей, справедливості, взаємної поваги та гендерної рівності.

У цих умовах викладач фізичного виховання повинен не тільки передавати студенту знання та формувати вміння і навички, але й залучати до сучасної прогресивної культури.

Виходячи з цього, технологізація навчального процесу в гуманістичному розумінні повинна здійснюватися не в прямому впливі на особистість, а в налагодженні та розвитку контактів між викладачем та студентами з метою підвищення ефективності їх спільної діяльності шляхом обміну інформацією, корекції поведінки та загальної стратегії взаємодії між суб'єктами. Викладач повинен приймати студента таким, яким він є, без обговорення [3, с. 217]. Йому важливо чітко формулювати власну мету та завдання, уміти висловлювати в конструктивній формі свої пропозиції, враховувати мету та інтереси студентів, тобто знайти способи досягнення співпраці з молоддю. У відповідності з таким підходом до навчання, викладач фізичного виховання повинен бути людиною, яка полегшує навчання, а не диктатором. У цьому сенсі гуманістичний підхід та взаєморозуміння викладача і студента дозволяють досягнути більш значних успіхів у навчанні, ніж традиційні підходи [3, с. 221].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми та на які спирається автор. Питання гуманізації як ведучої стратегії сучасної освіти досліджували В. Айнштейн, В. Возняк, В. Сухомлинський, О. Усік та ін. Наприклад, В. Сухомлинський розглядав гуманізацію як сутність педагогіки, її принцип, як мету формування взаємин, як базисний компонент змісту формування стосунків, яким мають бути пронизані засоби навчання, як якість способів виховання. В. Возняк підкреслює важливість гуманізації освіти, що протистоїть тоталітарним та авторитарним способам здійснення педагогічного процесу.

Проблема гуманістичної цінності фізичної культури та спорту є предметом дослідження багатьох учених: І. Андонова, Ж. Атонасова, К. Бензенрті, І. Биховської, Е. Буліч, М. Дутчака, А. Єгорова, Д. Іпатова, І. Муравова, Т. Левченко, Г. Ложкіна, Б. Шияна та ін.

Ідеали та цінності фізичного виховання у навчальних закладах різного типу висвітлено у працях А. Гутіна, З. Кравчика, Т. Круцевич, Н. Лекарської, Б. Лоу, М. Сараф, В. Столярова та ін.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головна мета статті полягає у розкритті основних шляхів у напрямку гуманізації процесу з фізичного виховання студентів.

Виклад основного матеріалу дослідження з певним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті увагу приділено національному вихованню, основною метою якого є виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної культури.

Пріоритетним завданням системи освіти є виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності. Держава разом із громадськістю сприяє збереженню здоров'я учасників навчально-виховного процесу, залученню їх до занять фізичною культурою і спортом, недопущенню будь-яких форм насильства в навчальних закладах, а також проведенню та впровадженню у практику результатів міжгалузевих наукових досліджень із проблем зміцнення здоров'я, пропаганди здорового способу життя та вихованню культури поведінки особистості [4, с. 15].

Гуманітарний вектор сучасної вищої освіти передбачає фундаментальну підготовку майбутніх фахівців, самоосвіту та самовдосконалення інтелектуальних, креативних і фізич-

них можливостей студента. Це включає формування широкого культурницького світогляду, національної самосвідомості та дбайливого ставлення до власного здоров'я як вагомих складових способу життя, що є визначальним у досягненні кар'єрного та життєвого успіху [1; 2; 3; 4; 5].

Фізичне виховання виступає одним із пріоритетних напрямів у національній системі освіти, який спрямований на утвердження здорового способу життя як невід'ємного елемента загальної культури особистості. Основою фізичного виховання є повноцінний фізичний розвиток особистості, формування її фізичних здібностей, зміцнення здоров'я, гармонія тіла і духа, людини і природи.

Гуманізація фізичного виховання полягає в особистісній орієнтації та зверненості педагогічних процесів до молодої людини, у створенні оптимальних умов для розвитку індивідуальності кожного, у толерантному ставленні до різних психофізіологічних можливостей молоді. Реалізація наукового підходу здійснюється шляхом всебічного вивчення та формування теоретичних і методичних засад розвитку фізичного виховання, спорту для всіх та оздоровчої рухової активності [2, с. 181].

Тому гуманістичні підходи у фізичному вихованні студентів передбачають: а) відповідальність за прийняття рішень стосовно кожного студента та передбачення всіх педагогічних і соціальних наслідків цих рішень; б) ставлення викладача до студента повинно носити не просто офіційний (діловий, професійний), але й людський (дружній, конфіденційний) характер; терпимість до неправильних учинків, суджень та переконань студентів, уміння переконувати та роз'яснювати молоді їхні помилки; ставлення до студента як до особистості (поважати та підтримувати найбільш цінні його якості, всебічно сприяти їхньому розвитку); г) удосконалення керування своїми емоціями та здійснення контролю над власною поведінкою; д) зміцнення авторитету викладача фізичного виховання як людини і як фахівця. Роль фізичного виховання полягає в наданні спільній діяльності студентської молоді особистісного змісту та виробленні позитивно-ціннісного ставлення до неї. Вирішальним фактором здійснення цієї ролі є важливий приклад відповідального ставлення до спільної справи, яка спонукає до усвідомлено-емоційного сприймання моральних норм, до переживання подій, учасниками яких є студентська молодь. Причому ефективність визначається станом організаційної і виховної діяльності вищої школи, рівнем виховної роботи у студентських групах, ставлення викладачів фізичного виховання, кураторів, заступників деканів з виховної роботи до виховання як до цілісного процесу зростання особистої культури студента [3, с. 219]. Змістовними сторонами процесу є основні та допоміжні засоби фізичного виховання, які, доповнюючи один одного, становлять собою інтегроване утворення, побудоване на єдності теорії і практики фізичного виховання.

Методичними складовими гуманістичного підходу у фізичному вихованні виступають: доступність запропонованих фізичних і психічних навантажень кожному студентові; чітка система занять, яка забезпечує наступність у засвоєнні фізичних вправ; диференційований підхід до студентів з урахуванням статі, стану здоров'я, фізичного розвитку, рухової підготовленості.

Практично в усіх країнах світу йде інтенсивний пошук нових ідей та гуманістичних підходів до організації навчально-виховного процесу, розробляються і впроваджуються у практику інноваційні проекти і програми з фізичного виховання. Використання нових досягнень та методик, переорієнтація ціннісних мотивацій з матеріальних на загальнолюдські дозволяють корінним чином змінити на краще спосіб життя сучасної молоді.

Визначаючи методологічні підходи до гуманізації фізичного виховання, слід зазначити, що воно є відкритою системою. Тому під впливом змін соціокультурної ситуації та економічних умов повинна коректуватися система поглядів, яка визначає його цільові установки, зміст, педагогічні технології й досягнуті результати. Основним чинником, що впливає на коректування системи поглядів, які визначають гуманізацію фізичного виховання, є відношення до людини. Згідно з ним, фізичне виховання завжди повинно бути зорієнтоване на людину, задоволення її життєво важливих потреб.

Центральною проблемою такої орієнтації фізичного виховання є проблема мети, яка визначає завдання, впливає на засоби, які використовуються, педагогічні технології та результати.

Вирішення цієї проблеми полягає у розумінні того, що людина — найвища цінність суспільства й держави. Фізичне виховання повинно відповідати цій гуманістичній нормі. Процес залучення студентів до занять фізичною культурою і спортом повинен мати ненасильницький характер. Тобто, мета і завдання, які її конкретизують, повинні сприяти становленню у процесі фізичного виховання природних механізмів, що мотивують особистість до занять фізичною культурою і спортом.

Ці механізми можуть формуватися на основі взаємозв'язку мети з базовими життєво важливими для особистості гуманістичними цінностями й вимогами, що висувуються до неї умовами життя [6].

Фізичне виховання пов'язане з життєвими смислами особистості як засобом збереження гуманістичних цінностей. Для повноцінного фізичного розвитку особистості необхідна активна, творча фізкультурна діяльність студента. Фізичне виховання у вищому навчальному закладі не тільки декларує гуманістичні ідеї, але й добивається їхньої практичної реалізації, оскільки являє собою соціально-виховну діяльність у межах соціальної системи, спрямоване на вирішення завдань, пов'язаних із формуванням й удосконаленням мотивації — інтересу до спорту, потреби у систематичних заняттях спортом, формування фізичної культури особистості як елемента здорового способу життя [5].

Формування здоров'язберігаючого аспекту в сучасній освітній парадигмі є актуальним, оскільки здоров'я стає все більш затребуваним суспільством. Сучасні вимоги до освіти актуалізують завдання модернізації фізичного виховання і ставлять питання збереження й підтримки здоров'я всіх учасників навчально-виховного процесу.

Отже, гуманістична педагогіка у вищому навчальному закладі — це система наукових теорій, що розглядає студента в якості активного, свідомого, рівноправного учасника педагогічного процесу, який розвивається відповідно до його потенційних здібностей; стверджує універсальну значимість кожного студента незалежно від раси, національності, віросповідання тощо. Ідея гуманізму передбачає формування людяності через прояв відомих цінностей — любові, турботи, мужності, доброти, милосердя, толерантності.

У студентів необхідно формувати гуманне ставлення до дітей із перших днів перебування у ВНЗ. Гуманізацію навчального й виховного процесу у ВНЗ повинні відчувати і втілювати в життя викладачі, особисто для себе кожен із викладачів повинен поставити особистість студента в центр уваги.

Засобами виховання гуманізації студентів виступають особистий приклад та авторитет викладачів, традиції інституту, гуманістичний характер атмосфери в інституті.

Таким чином, гуманізація вищої освіти повинна стати обов'язковою умовою педагогічних технологій навчання та виховання сучасної молоді. Гуманістична педагогіка — це, перш за все, система самопізнання і саморозвитку індивідуальності студента за умови партнерства з викладачем, головне завдання якого — допомогти молоді в її самовизначенні, створити максимальні умови для фізичного та духовного розвитку.

Фізичне виховання в цьому контексті має значні потенційні можливості педагогічного впливу на розвиток та становлення особистості у відповідності з високими нормами гуманістичної моралі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, важливим пріоритетом гуманістичної ідеї фізичного виховання є становлення саморозвитку особистості, яке повинно здійснюватися на основі повноцінного фізичного виховання і засвоєння особистістю гуманістичних цінностей, які мотивують фізичне самовдосконалення. Фізичне виховання повинно бути емоційно насиченим, приносити корисні результати, викликати почуття природнього задоволення від рухової активності.

Подальші наукові пошуки в даному напрямку будуть спрямовані на більш глибоке вивчення процесу гуманізації фізичного виховання студентів сучасних вищих навчальних закладів.

Список використаних джерел

1. Додонова О. Удосконалення навчального процесу фізичного виховання студентів на основі розвитку мотивації та гуманізму. *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві* : збірник наукових праць. 2012. № 3 (19). С. 136–142
2. Заплішний І. І. та ін. Шляхи оптимізації формування у студентів здорового способу життя заходами фізичного виховання. *Вісник ЧДПУ ім. Т. Г. Шевченка*. Вип. 44. Серія : педагогічні науки. Чернігів, 2007. С.180–183.
3. Иванов И. В. Реорганизация физического воспитания на основе гуманистического подхода. *Сибирский педагогический журнал*. 2012. № 4. С. 216–221.
4. Кузнецова І. А. Гуманізація процесу навчання. *Інженерні та освітні технології* : зб. наук. пр. Кременчук : КНУ ім. М. Остроградського. 2015. № 1 (9). С. 14–18.
5. Литвиненко О. М. Формування гуманістичних цінностей у майбутніх учителів фізичного виховання. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка* : Педагогічні науки. 2013. № 112. С. 169–173.
6. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М. Пехота, А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін. ; за ред. О. М. Пехоти. К. : АСК, 2003. 255 с.

Зубченко Людмила Викторовна,

кандидат педагогических наук

(Донецкий юридический институт МВД Украины, г. Кривой Рог)

ГУМАНИСТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОПТИМИЗАЦИИ ФИЗИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ СТУДЕНТОВ

В статье раскрыты основные гуманистические основы физического воспитания в сфере высшего образования. Определено, что важным приоритетом гуманистической идеи физического воспитания является становление саморазвития личности, которое должно осуществляться на основе полноценного физического воспитания и усвоения личностью гуманистических ценностей, мотивирующих физическое самосовершенствование.

Ключевые слова: гуманизм, гуманизация, физическое воспитание, личность, студенты.

Zubchenko Lyudmila Viktorovna,

PhD in Pedagogy

(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)

THE HUMANISTIC BASIS OF OPTIMIZATION OF THE PROCESS OF STUDENTS' PHYSICAL EDUCATION

The article reveals the main humanistic principles of physical education in the sphere of higher education. It is noted that the humanization of higher education is relevant in the transitional periods of the country's development, when the basic universal values are destroyed, but new ones have not yet been created. The processes of dehumanization were observed in society and progressed in the last century, but their further development is observed now. In order to prevent this, we must resist the causes that are causing these processes. They are both in the external, in terms of human factors, and in the person itself, in its outlook and way of life. Therefore, one of the important areas of counteracting the processes of dehumanization is the cultivation of the humanity of the younger generation and student youth through education. In this context, the current problem of pedagogical science is the search for new models of organization of the educational process in higher education aimed at the humanization of education and activation of educational and cognitive activity, which will ensure intensive mastering of a complex of knowledge, skills and skills and will promote the harmonious development of students' personalities.

It is noted that humanistic pedagogy in a higher educational institution is a system of scientific theories that treats a student as an active, conscious, equal participant in the pedagogical process developing in accordance with its potential capabilities; Affirms the universal significance of each student. The idea of humanism involves the formation of humanity through the manifestation of such values as love, care, courage, kindness, mercy, tolerance.

It is determined that an important priority of the humanistic idea of physical education is the development of self-development of the individual, which should be carried out on the basis of a full-fledged physical education and the assimilation of humanistic values by the individual motivating physical self-improvement. Therefore humanistic position of physical education should be based on domestic natural self-regulators man to defend the sovereignty of the individual, meet the age and sex characteristics.

Key words: humanity, humanism, physical education, personality, students.

Надійшла до редколегії 12.04.2018